

Eikapsels van de rog en schelpen op de stranden van de Westkust na de eerste winterstorm van 2019

Ingrid Jonckheere

Op 8 en 9 januari heerste de eerste winterstorm van 2019. Die zorgde op bepaalde stranden, vooral te Bredene, weer voor 2 meter hoge kliffen maar langs de Westkust was daar niet zoveel van te merken. Wel verdwenen er tussen Koksijde en Oostduinkerke weer stukken van het duin in zee. Er lagen in die zone ook heel wat pakketten Helmgras met wortel op het strand. Weggerukt door de hoge golven en stevige wind (foto 1).

Foto 1: Het Schipgat (Oostduinkerke) bij springtij op 8 januari 2019.
(Foto: Hilde Busschaert)

Tussen 11 en 15 januari 2019 maakte ik vier strandtochten. Ik wandelde van de Franse grens tot aan de havengeul van Nieuwpoort met uitzondering van het traject van Ster der Zee tot De Panne ter hoogte van Witte burg. Het hoogtepunt van het aanspoelsel lag vermoedelijk op 10 januari maar ook op 11 en 12 januari lag het strand nog rijkelijk

bezaaid met zeeorganismen en jammer genoeg ook met restanten van de op 2 januari, vooral in De Panne, aangespoelde blauwe smurrie. Dat bleek lagervet van het type Lithium EP 2 te zijn, weliswaar kleine hoeveelheden, maar toch verontrustend, want het product is toch wel giftig. Elders lagen grote hoeveelheden van het spul, die door de brandweer van het strand verwijderd werden. Ook lag er over het gehele parcours hier en daar een klodder zwarte olie. Daarnaast vond ik uien, prei, stukken tomaat, broccoli, mango en citrusvruchten zoals pompelmoes, citroen, mandarijn. Heel veel wrakhout maar ook 1 rubberlaars, 1 lederen laars, 1 plasticen waterschoen, 2 brillen, 6 rubberen handschoenen en heel veel plastic, nylon touwen enz. Op 1 stuk plastic verzamelde ik 7 Schilferige dekschelpen *Heteranomia squamula* en enkele Gewone zeepokken *Semibalanus balanoides*. Voor de rest lagen er maar weinig drijvende voorwerpen met begroeiing op het strand. Op 13 en 15 januari was er reeds heel wat van het aanspoelsel of onder gestoven of terug in zee gespoeld en beperkte ik me tot het zoeken in de vloedlijn. In dit artikel geef ik een relaas van mijn waarnemingen.

Bij de wieren viel vooral Hauwwier *Halidrys siliquosa* op, dit wier spoelde over het volledige traject talrijk aan maar ik noteer ook Blaaswier *Fucus vesiculosus*, Knotswier *Ascophyllum nodosum*, Japans bessenwier *Sargassum muticum* en stukken Riemwier *Himantalia elongata*.

Op het strand van Koksijde vond ik een tiental Helmkrabben *Corystes cassivelaunus* en enkele schilden, deze soort zag ik niet in De Panne en in Nieuwpoort verzamelde ik amper één schild. Tussen Bray-Dunes en Nieuwpoort telde ik 7 schilden van Noordzeekrab *Cancer pagurus* en 1 levend dier te Koksijde. Daarnaast noteerde ik ook enkele dieren en schilden van Gewone strandkrabben *Carcinus maenas*. Thuis kookte een zestal Kokkels *Cerastoderma edule* in één exemplaar zat één Erwttenkrabbetje *Pinnotheres pisum*.

In Koksijde vond ik een prachtige kolonie Zeespriet *Nemertesia antennina* en een kolonie Grijsze zeevinger *Alcyonidium condylocinereum* van een twintigtal centimeter hoog, er lag wel meer Grijsze zeevinger op het strand maar deze kolonie viel op door de grootte en vele vertakkingen. Ik vond ook een groot stuk kunsthars. Lode Jansens meldde ook nog een levende Zeedahlia *Urticina felina*.

In Koksijde en Nieuwpoort lagen veel Zeeklitten *Echinocardium cordatum* op het strand, in De Panne veel minder. Het zelfde gold voor de Gewone slangster *Ophiura ophiura*. Merkwaardig, ik zag geen enkele Gewone zeester *Asteria rubens*. Wel overal veel levende en vers dode Gewone zeeappels *Psammechinus miliaris*.

De grootste schelpenbanken lagen tussen De Panne Witte Burg en Bray Dunes maar ook op de andere stranden spoelden heel wat schelpen aan. Niet alle soorten vond ik op het gehele traject. In onderstaande tabel zie je per kustplaats welke schelpdieren ik vond.

Soort	NP	ODK	KOK	DP
<i>Buccinum undatum</i> Wulk	O	O	O	O
<i>Crassostrea gigas</i> Oester	O A	O A	O A	O A L
<i>Mytilus edulis</i> Mossel	A L	A L	A L	A L
<i>Ensis directus</i> Amerikaanse zwaardschede	O A	O A	O A L	O A L
<i>Solen marginatus</i> Messchede	O E	O E	O E	O E
<i>Lutraria lutraria</i> Gewone otterschelp	E	E	E	A
<i>Macoma Balthica</i> Nonnetje	A	A	A	A
<i>Spisula solida</i> Stevige strandschelp	E L	E L	E L	A L
<i>Spisula subtruncata</i> Halfgeknotte strandschelp	E L	E l	E l	E l
<i>Mactra corallina</i> Grote strandschelp	-	-	l L	E
<i>Venerupis senegalensis</i> Gewone tapijtschelpen	E	E	A	A
<i>Venerupis philippinarum</i> Filipijnse tapijtschelp	1	2	3	31 doubletten
<i>Petricolaria pholadiformis</i> Amerikaanse boormossel	E	E	E	E
<i>Chlamys opercularis</i> Wijde mantel	-	-	1 klep	17 met dier
<i>Mya truncata</i> Afgeknotte gaper	E	E	E	E
<i>Abra alba</i> Witte dunschaal	A L	E L	A L	E L
<i>Cerastoderma edulis</i> Kokkel	E - L	E - L	E - L	E-L
<i>Teredo</i> sp. Paalworm			1	
<i>Nassarius reticulatus</i> Gevlochten fuikhoorn	A	A	A	A
<i>Natica catena</i> Gewone tepelhoorn	E	E	E	E
<i>Crepidula fornicata</i> Muiltjes	A L	A L	A L	A L

DP (De Panne), KOK (Koksijde), ODK (Oostduinkerke), NP (Nieuwpoort). O: oud, A: Algemeen, E: Enkele, L: Levend.

Bespreking van de Schelpdieren

Er lagen heel wat oude schelpen op het strand onder andere Wulken *Buccinum undatum*, Japanse oesters *Crasostrea gigas*, Mossels *Mytilus edulis*, Amerikaanse zwaardschedes *Ensis directus* en Messchedes *Solen marginatus* vaak begroeid met Driekantige kalkkokerworm *Pomatoceros triqueter* en Muiltjes *Crepidula fornicata*.

Wat me opviel waren de vele lege doubletten *Ensis directus* met daarop één of meerdere juveniele Oesters *Crasostrea gigas*. Ik merk dit reeds op sinds deze zomer. Het zijn niet altijd lege doubletten maar soms ook schelpen met dier. Vaak leven er ook nog enkele Muiltjes, Driekantige kalkkokerworm en Zeepokken op de schelpen.

Wijde mantels *Chlamys opercularis* spoelden de laatste maanden regelmatig aan op de stranden van de Westkust. Deze keer vond ik enkel in De Panne levende dieren maar half weg december vonden we deze soort in nog grotere aantallen levend van Koksijde tot De Panne (eigen waarnemingen en waarnemingen van Wilfried Laforce, Hilde Busschaert en Rudy Balcaen) ook Aäron Fabrice vond ze heel talrijk op de Noord Franse stranden begin oktober (Fabrice, 2018).

De Filipijnse tapijtschelp *Venerupis philippinarum* is een algemene verschijning geworden op ons strand. Ook deze soort lag nu vooral op het strand van De Panne maar begin november verzamelden Aäron Fabrice en ikzelf meer dan 100 levende dieren op het strand van Koksijde.

De Kokkel is de laatste tijd terug aan een opmars bezig. In totaal verzamelde ik er een twintigtal over het volledige traject. Dit is nog niet veel maar toch al meer dan de voorbije jaren. Er waren begin deze eeuw wandelingen waar je geen enkel doublet vond. Nu vind je ze weer levend.

In Koksijde vond ik één stuk hout met daarin Paalwormen die ik niet op naam kon brengen.

Lode Janssens vond op 11 januari in De Panne de schelp van een Geaderde stekelhoorn *Rapana venosa* die met een slijpschijf ingekort was, en vermoedelijk afkomstig van een Chinees restaurant in Frankrijk.

Eikapsels van rog en haai

Sinds juli 2018 spoelden regelmatig eikapsels van roggen aan over de volledige Belgische kust. Tijdens mijn eerste wandeling op 11 januari in Koksijde lag er na vijf minuten stappen al meteen een mooi gaaf kapsel van de Blonde rog *Raja brachyura* voor mijn voeten. Ik besloot daardoor om wat extra aandacht aan het aanspoelsel in de vloedlijn te besteden. Ik stapte elk traject telkens heen en terug en bij de terugkeer koos ik steevast voor de vloedlijn. Ik verzamelde gedurende 4 dagen alle eikapsels die ik tegenkwam. Dit is het resultaat:

11 januari: Traject Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André heen en terug: 6 km

Soort	Aantal
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog (Foto 2)	58
<i>Raja undulata</i> Golfrog (Foto 2)	2

<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog (Foto 2)	2
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog (Foto 4)	3
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	11

12 januari: Traject Grens Frankrijk tot De Panne ter hoogte van Witte Burg heen en terug: 6 km

Soort	Aantal
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog	55
<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog	1
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog	1
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	2

13 januari: Traject Ster der Zee tot Oostduinkerke Sint-André heen en terug: 6 km. De bedoeling was om die dag van Koksijde Ster der Zee tot De Panne Witte Burg te stappen maar ik zag dat er niet zoveel in de vloedlijn lag en daarom besloot ik toch maar terug hetzelfde traject te wandelen van twee dagen terug. Ik had weinig verwachtingen gezien ik op 11 januari alle kapsels die ik zag meenam maar toch vind ik nog een mooi aantal kapsels:

Soort	Aantal
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog	24
<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog	2
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog	1
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	4

15 januari: Ik wandelde in de voormiddag heen en terug langs de vloedlijn van Koksijde Bettystraat tot Ster der Zee. Totale afstand: 4 km. Kort na de middag wandelde ik van Oostduinkerke Sint-André tot de Havengeul van Nieuwpoort, heen en terug. Totale afstand: 10,4 km.

Soort	Aantal vmd	Aantal nmd	Bijzonderheden
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog	23	33	1 met embryo (Foto 3)
<i>Raja undulata</i> Golfrog		1	
<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog		2	
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog	1	3	
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	3 (los)	25	1 trosje van 18 kapsels

Foto 2 : Kapsels van A: Stekelrog *Raja clavata* , B: Gevlekte rog *Raja montagui*,
C Golfrog *Raja undulata* (foto: Ingrid Jonckheere)

Algemeen

In 2015 stelde de International Union for Conservation of Nature (IUCN) en de Europese Commissie een rode lijst van Europese zoutwatervissen op, daarin kan je lezen dat Haaien, Roggen en Draakvissen tot de meest bedreigde zeevissen van Europa worden gerekend. Dit rapport kan je vinden op : www.vliz.be/imisdocs/publications/272749.pdf.

Ook in Nederland werd in oktober 2017 een rapport opgemaakt waaruit blijkt dat roggren en haaien in de 20ste eeuw sterk zijn achteruitgegaan (CBS & al., 2017). Dit komt vooral door bijvangst van de visserij op bodemvissen. Er wordt door de Belgische en Nederlandse vissersvloot niet gericht op gevist maar veel dieren worden al gevangen voordat ze zich hebben voortgeplant omdat ze pas op hoge leeftijd (4-18 jaar) geslachtsrijp zijn. Daarnaast krijgen de dieren die aan de voortplanting toekomen maar weinig jongen vergeleken met andere vissoorten. De vrouwtjes leggen per jaar enkele tientallen eikapsels. In elk kapsel komt één jong tot ontwikkeling en afhankelijk van de soort duurt de ontwikkeling 100 tot meer dan 450 dagen. De kapsels zijn gevoelig voor beschadiging door de boomkorvisserij. Dat maakt de soortgroep kwetsbaar voor visserij. Aan het verloop van het aantal strandvondsten in Nederland van 1945 tot 2016 is te zien

dat roggén en haaien sterk zijn achteruitgegaan. Toch is er in dit rapport sprake van enig herstel. Dit door afname van de boomkorvisserij. Ook uit de diverse waarnemingen die in de Strandvlo verschenen in de voorbije jaren blijkt dat er maar een gering aantal roggénkapsels aanspoelen op het Belgische strand. Wij beschikken uiteraard niet over vergelijkingsmateriaal sinds 1946 maar wel sinds de jaren tachtig en het aantal waarnemingen is natuurlijk ook afhankelijk van de aandacht die er besteedt wordt naar het zoeken en verzamelen van gegevens maar toch is het opvallend dat er maar zo weinig kapsels gemeld worden.

Bespreking waarnemingen van de Westkust tussen 11 en 15 januari 2019

In onderstaande kolom vind je het totaal van het aantal kapsels van de Hondshaai en Roggén die ik verzamelde op de stranden van de Westkust tussen 11 en 15 januari 2019.

Soort	Aantal
<i>Raja Clavata</i> Stekelrog	193
<i>Raja undulata</i> Golfrog	3
<i>Raja montagui</i> Gevlekte rog	7
<i>Raja brachyura</i> Blonde rog	9
<i>Scyliorhinus canicula</i> Hondshaai	45

Mijn record van 165 kapsels van de Stekelrog tijdens één wandeling van De Panne naar Koksijde op 23 maart 2003 (Jonckheere, 1997) haal ik niet maar 193 kapsels op 4 dagen is toch ook wel bijzonder. Meer dan de helft van de kapsels waren bruin van kleur. Dit is niet uitzonderlijk maar in de literatuur staat nooit vermeld dat kapsels naast zwart en groenachtig zwart ook bruin van kleur kunnen zijn. Ik raadpleegde Bor (1990) en diverse tabellen op het internet, er is altijd alleen maar sprake van zwart en groenachtig zwart.

Over de afmetingen van roggénkapsels is al veel geschreven. Ik mat een aantal van de kapsels nadat ik ze enkele uren liet opwerken in water. De grootte is ook afhankelijk van of het proximaal of distaal nog veld aanwezig zijn. Vaak zijn die afgescheurd. Ook de laterale zoom is niet altijd nog volledig aanwezig. Daarom beperkte ik mij tot het opmeten van de gave exemplaren. De grootste Stekelrog mat 8,5 cm en was 5,6 cm breed. De breedste mat 7,9 op 5,8. De kleinste Stekelrog was 5,5 cm groot en 4,6 cm breed en de smalste was 6,7 cm en 3,9 cm breed.

Ook over de gelijkenissen tussen Gevlekte rog *Raja montagui* en de Golfrog *Raja undulata* werd al veel geschreven. Wanneer je van beide soorten verse en volledige exemplaren vindt en die voldoende tijd laat weken, dan is er geen twijfel mogelijk. Het is zoals Verhaeghe (2018) schrijft: ‘Een keer dat je het door hebt, kun je niet meer missen’.

De vondst van een kapsel met embryo (foto 2) is heel bijzonder. Toen ik het kapsel op het strand zag liggen viel het me vooral op omdat het niet groot was, bruin gekleurd en

wat doorzichtig. Bij het voorzichtig openmaken bleek dat het visje in wording nog in leven was. Ik haastte me naar zee om wat zeewater maar tegen dat ik terug thuis kwam was het al te laat. Spijtig! Tot nu toe werd nog maar drie keer een vondst van een kapsel met embryo gemeld in de Strandvlo : Op 14 januari 1995 raapte Marie-Thérèse Vanhaelen een Stekelrog met embryo op in Koksijde (Vanhaelen, 1996), Michaël Dekee vond op 12 april 2012 op het strand van Lombardsijde een eikapsel van een Stekelrog met een bijna volgroeid embryo (Dekee, 2012) en op 24 oktober 2014 vond Dirk Laga er eentje tijdens een gidsbeurt op het strand van Mariakerke (De Blauwe, 2014).

Foto 3 : Rogkapsel met embryo. (foto: Ingrid Jonckheere)

Wat bij het bekijken van de aantallen vooral opvalt is het groot aantal kapsels van de Blonde rog *Raja brachyura*. Deze soort komt normaal niet voor onze kust voor. Die eikapsels zijn afkomstig van populaties ten zuiden en westen van Engeland. Er spoelen al enkele maanden kapsels van deze soort aan langs de volledige Belgische kust. Het eerste exemplaar vond ik op 26 juli 2018 in Koksijde. Ik vernam van onder andere Aäron Fabrice, Jozef Vansteenkiste en Franky Bauwens, dat ook zij de voorbije maanden één of meerdere kapsels van de Blonde rog vonden. Ook op waarnemingen.be staan ondertussen reeds 10 meldingen sinds de zomer van 2018. In de voorbije jaargangen van de Strandvlo

stond nu en dan een melding maar nooit van zo'n grote aantallen. Al is groot natuurlijk relatief wanneer je weet dat 1 blonde rog ongeveer 30 kapsels per jaar legt.

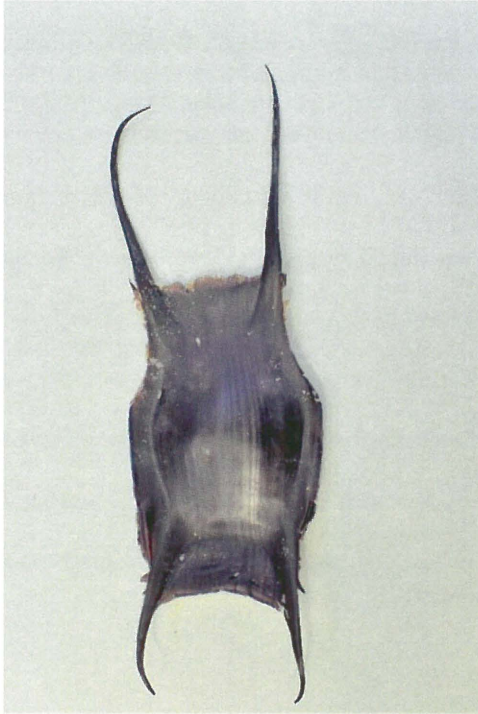

Foto 4: Eikapsel van *Raja brachyura* Blonde rog
(foto: Ingrid Jonckheere)

Slot

De eerste twee weken van het nieuwe jaren brachten al meteen veel zoekplezier. Wijst het aanspoelen van de kapsels van vier verschillende soorten rog op vijf dagen tijd op een recent – voorzichtig - herstel van de roggenpopulatie in de Noordzee? Het is in ieder geval de moeite waard om uit te kijken of het aanspoelen van roggenkapsels de komende tijd doorgaat. En natuurlijk was het vinden van een kapsel met levend embryo enerzijds de kers op taart maar anderzijds ook wel triest

Dank

Een woord van dank aan Lode Janssens voor het doorsturen van zijn waarnemingen en aan Floris Verhaeghe voor nakijken van mijn determinaties van de roggenkapsels.

Literatuur

- BOR, PHF, 1990. Eikapsels van haaien en roggen. Wetenschappelijke Mededeling KNNV nr. 223.
- CBS, PBL, RIVM, WUR, 2017. Roggen en haaien, 1945-2016 (indicator 1249, versie 10, 30 oktober 2017). www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.
- DE BLAUWE, H., & F. KERCKHOF, 2014. Bijzondere vondsten – Verslag nummer 6. De Strandvlo, 34(4): 128-133.
- DEKEE, M., 2012. Vondsten van eikapsels van Hondshaai en Stekelrog met embryo. De Strandvlo, 32(2): 54-56.
- FABRICE, A., 2018. Massale stranding van Wijde mantels (*Aequipecten opercularis*) en andere leuke schelpensoorten aan de Franse Noordkust. De Strandvlo, 38(3): 98-99.
- JONCKHEERE, I., 1997. Haaien- en roggenkapsels op de stranden van de Westkust. De Strandvlo, 97(3): 86-87.
- NIETO, A., & AL., 2015. European Red List of Marine Fishes. Publications Office of the European Union. 90 p.
- VANHAELLEN, M.-TH., 1996. Aantekening bij eikapsels van roggen tijdens de winter 1994-1995 te Koksijde. De Strandvlo, 36(1): 31-34.
- VERHAEGHE, F., 2018. Analyse van aangespoelde roggenkapsels op het Bretoense eiland Île de Re. De Strandvlo, 37(2): 127-134.

Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402
867 Koksijde
ijonckheere@hotmail.com